

Marjeta Humar (ur.): Terminologija v času globalizacije. Zbornik prispevkov s simpozija, Ljubljana, 5.–6. junij 2003. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. 374 str.

Terminologija v času globalizacije je zbornik prispevkov z istoimenskega znanstvenega srečanja, ki sta ga organizirala Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (ISJFR) ZRC SAZU in Evropski sekretariat Mednarodne organizacije za terminologijo, potekal pa je v Ljubljani 5. in 6. junija 2003. Zbornik skupaj z dodatkom vsebuje 40 prispevkov na 374 straneh, ki predstavljajo terminološko in terminografsko delo v Sloveniji in nekaterih drugih slovanskih državah. Trinajst prispevkov je v tujih jezikih, s povzetkom v slovenščini.

V prispevkih je predstavljena različna problematika: sodobno stanje v nacionalni terminologiji; stanje in problemi v posameznih terminologijah; stanje in problemi v posameznih terminografijah; problematika terminologije in standardov, ki ju zahteva vključevanje v EU; vpliv globalizacije na terminologijo in terminološke slovarje; problematika narečne in historične terminologije; pomembnost korpusa na katerem nastaja slovar; terminografska problematika; jezikovnoteoretična problematika v zvezi s terminologijo. Iz teh devetih vsebinskih sklopov, ki jih v uvodu navaja urednica Marjeta Humar, je vsekakor očitno, da je zbornik vsebinsko bogat in raznolik, žal pa tudi nepregleden, saj prispevki niso razdeljeni v tematska poglavja in tudi drugače je njihova razvrstitev premalo sistematična. Tako je npr. na prvo mesto uvrščen izrazito teoretično naravnani prispevek ruskih avtorjev, trije hrvaški prispevki, ki obravnavajo pravno terminologijo in terminologijo Evropske unije, so skupaj razvrščeni pred vsebinsko sorodnima slovenskima prispevkoma, medtem ko so trije bolgarski prispevki po nenavadnem ključu razpršeni po zborniku. Pri tolikšni vsebinski in metodološki raznolikosti pa bi bila uvodoma dobrodošla tudi podrobnejša umestitev terminološke znanosti v širši okvir jezikoslovja.

V nadaljevanju bom izpostavil predvsem tiste prispevke, ki se najbolj navezujejo na naslovno temo zbornika, ter tiste, ki so z vidika

terminologije kako drugače vsebinsko zanimivi in uporabni.

Prispevek **M. Humar** prikazuje stanje in vlogo slovenske terminologije in terminografije v okviru aktualnih družbeno-političnih in gospodarskih razmer. Avtorica analizira vrsto sprememb, ki so v zadnjih letih temeljito vplivale na slovenski jezik in od njega zahtevajo, da razvija ustrezno terminologijo; med drugimi so to status državnega jezika ter vključevanje v gospodarske in politične modele zahodnega tipa, zlasti v Evropsko unijo in Nato. Za obdobje globalizacije je značilno izredno hitro širjenje informacij, ki ustvarja potrebo po vedno novih poimenovanjih, v tem pa je tudi utemeljena pomembna vloga terminologije in terminografije. S slovenjenjem tujejezičnega izrazja se, kot poudarja avtorica, večajo izrazne možnosti slovenskega jezika. Potreba po razvijanju lastne terminologije je še posebej občutna pri modernih strokah, kjer nepretrgano nastaja novo izrazje, npr. v računalništvu, genski tehnologiji, medicini in jedrski energiji, le-te pa so obenem pod močnim pritiskom angleščine (18–21). Avtorica zaključuje, da uspešen razvoj slovenske terminologije po vstopu v EU zahteva aktivno delovanje več subjektov na različnih ravneh: naloga jezikoslovcev in strokovnjakov različnih strok je, da spremljajo pojavljanje tujega izrazja in ga sproti slovenijo, na ravni šolstva je potrebno več pozornosti nameniti usposabljanju za tvorjenje in prevajanje izrazja, slovenščini pa je potrebno zagotoviti primerno politično zaščito. Pregled velikega števila terminoloških slovarjev in raziskav od 90. let dalje (23–27) prča, da se Slovenci zavedamo pomembnosti terminologije, nujna naloga, ki jo je na tem področju potrebno še opraviti, pa je izdelava sodobnega terminološkega slovarja prava.

L. Bokal razpravlja o vlogi angleščine kot globalnega jezika in skuša ugotoviti, ali obstajajo znamenja angleških interferenc v slovenskih publicističnih besedilih. V središču pozornosti

njenega prispevka je, kako slovenščina reagira na model kratičnega izražanja, natančneje, kratic z angleško skladiščno podstavo, kamor npr. vključuje mednarodne kratice, kratičnice in internetne naslove. Avtorica na konkretnih primerih prikaže, da v teh jezikovnih pojavih vsekakor ni moč zanikati vpliva angleščine, obenem pa se v njih izraža kompetitivnost angleščine in slovenščine, ki slednjo silijo k temu, da vzdržuje in razvija svoje besedotvorne in funkcijske zmožnosti (49–55).

C. Tavzes se posveča spremembam, ki jih globalizacija vnaša na področje slovaropisja, ter v zvezi s tem izpostavlja vprašanje avtorstva terminoloških slovarjev. Izvirno avtorstvo po njenem mnenju ostaja pri celotnem načrtovanju slovarja, vključno z obsegom in strukturo, pri nadaljnjih korakih (npr. izbiri besedja in oblikovanju definicij) pa mora leksikograf uporabiti številne slovarske in korpusne vire, zato avtorica utemeljuje stališče, da pri sodobnih terminoloških slovarjih ni več možno govoriti o izključnem avtorstvu (57–60).

P. Gantar analizira stanje na področju terminoloških slovarjev na Slovenskem in jezikovnih virov zanje. Avtorica izpostavlja dve bistveni nalogi slovenske terminologije: prva je določitev prednostnih področij z vidika potreb širše jezikovne skupnosti; v zvezi s tem opredeli podrobna izhodišča ter področja na podlagi svetovnih oziroma globalnopolitičnih smernic in nacionalnih posebnosti loči v tri skupine. Njihove skupne točke so predvsem pospešen razvoj (na mednarodni in nacionalni ravni), dinamika strokovnih poimenovanj ter množičnost naslovnikov in uporabnikov, ki posledično pomeni pretok strokovnega izrazja v splošni jezik (172–173). Druga naloga je določitev relevantnih jezikovnih virov za izdelavo terminoloških slovarjev, med katerimi so v ospredju elektronske besedilne zbirke strokovnih besedil (korpusi strokovnih jezikov). V prispevku so nato podrobneje predstavljene značilnosti takih korpusov, načela njihove gradnje, orodja za analizo korpusa ter uporabnost korpusa v primerjavi z drugimi jezikovnimi viri (173–177). Na tematično slovaropisja se navezuje tudi prispevek **B. Košmrlj Levačič** in **T. Seliškarja**, ki predstavljata uporabniški računalniški program

SlovarRed 2.0 (179–199). Za potrebe izdelave in redakcije slovarjev v Sekciji za terminološke slovarje ISJFR ZRC SAZU ga je razvil **T. Seliškar** v sodelovanju s člani te sekcije.

Pomemben napredek je za slovensko terminologijo pomenilo prevajanje pravnega reda Evropskih skupnosti (ES), o čemer govorita dva vsebinsko povezana prispevka. **A. Krstič Sedej** razlaga zgodovino in prakso vzpostavljanja strokovne in pravne terminologije, zajete iz prevedenega pravnega reda ES (151–161), medtem ko **M. Željko** predstavlja konkretna rezultata tega projekta: terminološko bazo *Evroterm* in dvojezični korpus prevodov *Evrokorpus* (139–149). Gre za dve ločeni spletni bazi, ki sta medsebojno povezani in se stalno dopolnjujeta (uporabniki lahko npr. tudi sami posredujejo komentarje in pripombe k prevodom). Z njima je Prevajalski oddelek Službe Vlade RS za evropske zadeve omogočil prosto dostopnost do terminologije EU vsej zainteresirani javnosti, posebej pa prevajalcem zakonodaje EU. Hrvaške izkušnje s terminologijo Evropske unije predstavlja **M. Bratanić**. Avtorica prikazuje izkušnje pri sestavljanju hrvaškega štirijezičnega slovarja prava Evropske unije (ur. Bratanić, 2003), ki je bil zasnovan kot vir terminologije pri prevajanju pravnega reda ES v hrvaščino. Snovalci slovarja so pri tvorjenju hrvaških terminov želeli upoštevati terminološke rešitve v angleščini, nemščini in francoščini, pri tem pa so ob posameznih terminih naleteli na neskladnosti med temi tremi jeziki. V prispevku je na večjem številu primerov ponazorjena redkost neposrednega ujemanja med termini v različnih jezikih. Ker se je Hrvaška, tako kot večina srednje- in vzhodnoevropskih držav, odločila pravni red ES prevajati prvenstveno iz angleščine, avtorica posebej izpostavlja problem ohlapnosti tega jezika (111–118). Problemu ustreznice med različnimi jeziki se (sicer ne v kontekstu terminologije EU) posveča tudi **M. Gačić**, ki primerja pravne izraze v šestih jezikih (119–128), **S. Šarčević** pa se loteva vprašanja, ali pri poimenovanju pojmov iz pravnega reda ES uporabiti internacionalizme (mednarodno uveljavljene izraze) ali lokalizme (domače izraze) (129–138).

Med prispevki, ki seznanjajo s stanjem in problemi v posameznih terminologijah in terminografijah, velja najprej omeniti dva zanimiva prispevka o slovenski farmacevtski terminologiji. **J. Šmid Korbar** in **B. Razinger Mihovec** predstavljata kontinuirano oblikovanje slovenske farmacevtske terminologije v okviru slovenskega nacionalnega dodatka Evropski farmakopeji (*Formularium Slovenicum*); tako uveljavljena terminologija ima pomen zakona in je obvezna za uporabnike v farmaciji in drugih strokah (233–238). **S. Vučko Mole** in **A. Krbavčič** seznanjata s poimenovanjem zdravilnih učinkovin v farmaciji in medicini (239–243). Slovenska nomenklatura na tem področju delno odstopa od pravil tvorjenja mednarodnih nelastniških imen po priporočilih Svetovne zdravstvene organizacije. Upošteva tako kemizem učinkovin kot posebnosti slovenskega jezika, njeno osnovno vodilo pa je, kot poudarjata avtorja, smiselnost oziroma informativnost imen. **M. Mihaljevič** obravnava hrvaško računalniško terminologijo. Avtorica se dotika tradicije purizma v hrvaškem jeziku in jo primerja z dejansko prakso v računalniški terminologiji, ki jo analizira na primerih publicističnih besedil, terminoloških slovarjev in ankete, izvedene na vzorcu hrvaške študentske populacije, obenem pa hrvaško računalniško izrazje primerja s slovenskim. Zanimiva je ugotovitev, da hrvaščina pogosteje in bolj nekritično kot slovenščina prevzema anglecizme ter angleške skladenjske modele, več je tudi primerov sinonimije in terminološke neuskkljenosti. Izkaže se torej, da hrvaščina v praksi odstopa od tradicionalno purističnih tendenc. Kot poudarja avtorica, tvorjenje lastnega izrazja zahteva aktiven odnos do jezika in njegovih izraznih zmožnosti; na področju računalniške terminologije je slovenščina, po njenem mnenju, uspešnejša od hrvaščine (269–278). **P. Glavič** se posveča pisanju imen enot fizikalnih veličin in kemijskih elementov. Med dvema problemoma, ki jih avtor v zvezi s tem obravnava, je s terminološkega vidika aktualen problem izbire med izvirnimi in podomačenim pisanjem enot, poimenovanih po velikih znanstvenikih: ali npr. pisati *pascal* ali *paskal* (319–322). Pravila *Slovenskega pravopisa (SP)* z določenimi izjemami

dovoljujejo izvorno pisavo, medtem ko Slovarski del *SP* daje prednost podomačenim imenom. Pojavi se vprašanje, ali je slednje v skladu z dejansko rabo in tradicijo. V praksi je, kot poudarja avtor, za veliko večino imen uveljavljeno izvorno pisanje, ki ga zagovarja tudi Tehniška komisija Sekcije za terminološke slovarje pri ISJFR ZRC SAZU. Za leksikografe je izjemno poučen prispevek **A. Paulina**, ki na konkretnih primerih prikaže slabost nekaterih tujih terminoloških slovarjev: ti termine zgolj naštevajo brez podrobnejših razlag in pojasnil o njihovem pomenu, čeprav termini niso vselej enakovredni in istopomenski (300–303). Ta pomanjkljivost je avtorja spodbudila k oblikovanju lastnega sistema ureditve gesel v *Tehniškem metalurškem slovensko-angleško-nemškem slovarju* (Paulin, 1995), ki uporabnika usmerja k pravilni rabi tujejezičnih ustreznikov. V drugem prispevku isti avtor prikaže delo Tehniške terminološke sekcije ISJFR ZRC SAZU pri pripravljanju tretje izdaje *Splošnega tehniškega slovarja* (333–341). **A. Šmalc** predstavlja osnutek druge popravljene in razširjene izdaje *Slovenskega jezikovnega priročnika za tehnike*. Med drugim so v prispevku prikazane nekatere preglednice, katerih namen je olajšati tvorjenje slovenskih izrazov in usmerjati k njihovi ustrezni rabi. Priročnik bo zato lahko uporaben za strokovnjake in prevajalce, ki orjejo ledino na področju tehniškega izrazoslovja (309–317). Slednjemu se posveča tudi **A. Stušek**, ki usmerja pozornost na problem neustrezne rabe tehniških izrazov v slovenščini. Avtor skuša v prispevku najprej natančno opredeliti pojme *tehnika*, *tehnologija*, *sistem* ter v okviru slednjega *tehniški sistem* in *strojni sistem* (z enotami njune členitve), nato pa ponuja v razpravo nekatere podobne skupine izrazov s pogosto vprašljivo rabo in prevodi iz angleščine (327–332).

Nekaj prispevkov je namenjenih kritičnim ocenam terminoloških slovarjev in glosarjev. **J. Moder** predstavlja z uporabniškega vidika utemeljene pripombe k Glosarju o Amsterdamski ter Maastrichtski in Rimski pogodbi (163–167), **V. Majdič** pa je pod drobnogled vzel *Veterinarski terminološki slovar* (1992)

(343–357). Pisec je slovar pregledal na več ravlinah ter v njem odkril napake in nedoslednosti, ki pa so večinoma jezikovne narave in ne vplivajo bistveno na strokovno vrednost slovarja, zato tudi daje zaslužen priznanje njegovim snovalcem. **S. Klinar** se v svojem prispevku sprašuje, kaj je tehnični termin, kakšne izraze lahko štejemo za tehnične termine in jih vključimo v terminološki slovar ter kako jih v slovarju opišemo. Ta vprašanja avtorju služijo kot izhodišče za znanstvenojezikoslovno oceno *Planinskega terminološkega slovarja* (Humar, ur. 2002) (103–109). Med jezikovnoteoretično naravnanimi prispevki lahko kot zanimivega omenimo prispevek **A. Žele**, ki se ukvarja z glagolskimi termini v slovenskih družboslovnih in naravoslovno-tehničnih besedilih. Avtorica skuša glede na aktualno rabo nakazati smeri terminologizacije oziroma determinologizacije različnih tipov glagolov v slovenščini (77–91). Še postanek pri problematiki narečne in historične terminologije. Četudi se ta tema v kontekstu globalizacije morda ne zdi ravno aktualna, velja vseeno izpostaviti prispevek **I. Stramljič Breznik** o metaforah v slovenskem besedotvornem izrazju. V njem avtorica na izredno zanimiv način prikazuje trdno kontinuiteto slovenske besedotvorne terminologije po zaslugi uspešno motiviranih metafor ter

ponuja metaforizacijo kot možno uspešno načelo tvorjenja terminov v situacijah, kadar mora terminograf na nov pojem ali pojav reagirati hitro in ustvarjalno (93–101).

V zvezi z metodološkimi pristopi velja omeniti, da je terminologija v nekaterih prispevkih morda nekoliko preveč obravnavana s klasičnega leksikološkega vidika, premalo pa se upošteva vidik splošnega uporabnika. Znano je tudi, da se terminologija v zahodnem svetu vse bolj povezuje s korpusnim jezikoslovjem, v tem zborniku pa se žal le manjše število prispevkov posveča uporabnosti korpusa v terminološki znanosti.

Čeprav je v uvodu zbornika povedano, da je bil cilj znanstvenega srečanja spoznati terminografsko in terminološko problematiko pri drugih slovanskih narodih, ni moč spregledati, da med prispevki močno prevladujejo slovenski (28), štirje so hrvaški, po trije ukrajinski in bolgarski ter po eden poljski in ruski. Bralcu tako kljub mednarodni zastopanosti ostane vtis, da zbornik daje poudarek terminološkemu in terminografskemu delu na Slovenskem.

Blaž Trebar
Ljubljana
btrebar@volja.net

Vojko Gorjanc in Simon Krek (izbr. in ur.): Študije o korpusnem jezikoslovju. Prevedle Miljana Cunta, Mojca Savski, Neli Vozelj, Petra Zaranšek in Andreja Žele. Ljubljana: Krtina (Knjižna zbirka Krt, 130), 2005.

Ta knjiga se popolnoma sklada z geslom Krtinine zbirke *Krt*: je orožje, ki ga boste vzeli v roke. Urednikoma smo lahko hvaležni, da sta nas oborožila. Potrdila pa se bo lahko na bojnem polju poučevanja in raziskovanja. Nekateri si zelo močno in navijaško želimo, da je to dejanje eden od odločilnih korakov k prevladi kontekstualnega, empiričnega in teoretično pluralističnega jezikoslovja na slovenskih tleh. Pred bralcem in bralko je sedem razprav. Šest je prevedenih, ki so vsaka po svoje mejnik v

korpusnem jezikoslovju, knjigo zaokroža Gorjančevo izvorno besedilo *V mavrici jezikovnih podatkov*. Prvo po vrsti je besedilo **Randolpha Quirka** iz leta 1960. Quirkov članek je dobro izbran, saj vpleta takorekoč vse ključne metodološke zadrege jezikoslovja: potrebo po kontekstualnosti, avtentičnosti in empiričnosti. Empiričnosti avtor ne zameji samo na študij avtentičnih jezikovnih nizov (kar se v korpusnem jezikoslovju v glavnem itak spodobi), ampak tudi na študij jezikovnih